

הרב יצחק מאיר מארגשטערן

ראש ישיבת תורת חכם, עיר"ק ירושלים ת"ו

בענין לימוד הקבלה אם מקיימים בו מצוות תלמוד תורה

הנה הראוני כמה ת"ח ויראי ה' תשובה הנדפסת בגליון לבירורי הלכה ומנהג מרב גאון אחד שליט"א, ושם ראו דברים שמאוד נפלאו ע"ז, ובאו לתמוה אצלי על כך, ואמנם נפלאתי גם כן מאוד על הדברים ותיכף עניתי להם שברור לי שהדברים לא יצאו מתחת ידו, שמי כמותו יודע גדולת חלק הנסתר שבתוה"ק, שזה היה עיקר עסק התוה"ק של רבינו הגר"א זי"ע וכידוע, וכנראה שאיזה תלמיד שמע קטעי דברים וכתב הדברים על שמו ללא הגהת דבריו וכדו', אך סו"ס ראיתי שכמה וכמה (מהבאים לשמוע וללמוד השיעורים בתורת הקבלה וכו') נכנס בלבם עקב הדברים הנדפסו שם ספיקות ובלבולים, ואמרתי לא עת לחשות ובמקום שיש חשש ח"ה וכו', ובפרט שבודאי אצלי כנ"ל שלא יתכן שיצאו הדברים מתחת ידו וודאי לא ירצה שיתלו בו בוקי סריקי כאלו ח"ו.

והריני דן בקרקע ואבקש לברר הדברים כשמלה כדרכה של תורה ולפרסם הבירור שיצא לו בענין לזיכוי הרבים, ולתקן המשמעות שאפשר ח"ו לטעות מהדברים שנדפסו שם, ונקוה לה' שבסייעתא דשמיא יצא עי"ז התיקון בענין ^{אוצר החכמה} כראוי.

וז"ל התשובה הנדפסת שם: "ועיין במש"כ הגרא"מ שך זצ"ל בהקדמה לאבי עזרי ספר מדע (מהדורא רביעה) שנראה מדבריו שם שדעתו דבלימוד קבלה אין מקיימים בזה מצות ת"ת, שמצות תלמוד תורה חיובה לכאו"א, ולא נצטוה כאו"א לידע סודות התורה ורק הנגלות לנו ולבנינו, אלא שמקיימים בזה מצוה לידע אלקינו ית"ש וגבורתו, שמ"ע לידע אלקינו כדי לעבדו ולאהבו וליראה אותו. ועיין רמב"ם פ"ד דיסוה"ת הי"ב שבידיעת מעשה מרכבה ומעשה בראשית מגיע לאהבת הבורא ית"ש ויראתו עי"ש ויש שמועות שגם רבינו החזו"א זצ"ל סבר כן" וכו' "ולפי דבריו שאין כאן קיום מצות ת"ת רק מצות ידיעת הבורא כדי לאהבו וליראה אותו נמצא שמי שלומד קבלה כדי לידע חלק זה של התורה וכלימוד שאר חלקי התורה בלבד ולא כדי להתקרב בכך לאבינו שבשמים ית"ש לא קיים מצוה כלל. וכן לפי"ז יש לצדד שמותר אפילו בת"ב ללמוד קבלה שאי"ז ת"ת, וכן א"צ לברך ע"ז ברכת התורה".

ומסיים שם "ואמנם שדבריו הם חידוש ואולי לא יתקבל, ומהמקובלים ואדמוריים ובעלי מוסר שחולקים ע"ז ודעתם שמקיימין בזה מצות ת"ת וזהו מעיקרי לימוד התורה כמו הוויות אביי ורבא ורק שיש להקדים ללמוד תורת הנגלה למלאות כריסו בבשר ולחם".

ועוד מעתיק בזה דעת החפץ חיים בספר "שיחות הח"ח" עמוד יד (מבן הח"ח) שהקדוש הח"ח זצוק"ל החזיק מאוד ללמוד חכמת הקבלה באמרו שזהו אחד מחלקי התורה היותר נעלים (ומרגלא בפומיה כי בלי סתרי התורה מגששים אנו באפלה וא"א לבא עד חקר אלוק בהנהגתו עם הבריאה). ע"כ לשונות שהעתיקתי מהתשובה שנרפסה שם.

ולסיכום הנראה מפשטות דברי התשובה שם, שנידון זה אם לימוד הקבלה נחשב כתלמוד תורה הוא נידון ששנוי במח' גדולי דור האחרון, שהח"ח ס"ל שזהו אחד מחלקי התורה היותר נעלים, ודעת האבי עזרי שאין מקיימים בלימוד הקבלה מצות ת"ת, ויש שמועות שגם החזו"א ס"ל כן, עכת"ד.

ודברים אלו נראים לענ"ד פליאה נשגבה, שהלא נידון זה מופיע כבר באריכות בקדמונים ראשונים ואחרונים, ויש בזה פסק ברור מכל הפוסקים המקובל בכל ישראל וכדלהלן.

ידיעת גדולת הבורא הלא משנה מפורשת באבות שההולך בדרך ומפסיק ממשנתו ואומר כמה נאה אילן זה הר"ז מתחייב בנפשו, ומבאר הברטנורא שם שכוונתו לראות גדולת הבורא המתגלה בבריאה ובכ"ז אינו גדול מת"ת, וחזינן שהכרת גדולת הבורא באופן שאינו ע"י לימוד התורה אינו גדול מת"ת. וכגון הקורא ספרים חיצוניים של תיאור נפלאות הבריאה כדי לבא מזה להכיר גדולת הבורא ואהבתו האם נימא שזה גדול מלימוד התורה"ק ח"ו. ואין זה עניין לדברי השו"ע הרב בעל התניא הל' ת"ת פ"ד סוף סעיף ה' בנוגע לחסידים הראשונים שזכו להדביקות האמיתית בהתפשטות הגשמיות שגדולה מת"ת עיי"ש, שזה בודאי אין שייך ללימוד גרידא של חכמה שאינה תורה אף שבא על ידה לידיעת גדלות הבורא.

(ב) וז"ל ראש כל הפוסקים אדונינו הרמב"ם (הל' ת"ת פ"א הי"ב) "והעניינות הנקראין פרדס בכלל התלמוד"

(א) א"י בגמ' (סוכה כח ע"א וב"ב קלד ע"א) "דבר קטן הויות דאביי ורבא דבר גדול מעשה מרכבה", ובפשטות הרי כוונת הגמ' שמעשה מרכבה (שהוא "חכמת חקירת עיון אלקות" כלשון הדרישה המובא בש"ך דלהלן) הוא חלק הגדול שבתורה"ק, והויות דאביי ורבא הוא החלק הקטן שבתורה"ק, והנה לא באו חז"ל ח"ו למעט במעלת לימוד הקבלה, רק אדרבא מודו ברום מעלתה יותר מתלמוד תורה שבזה זוכה לידיעת הבורא ואהבתו ית"ש ולידבק בקב"ה. ומדברי מי שכתב בשם אותו גאון שליט"א נראה שפירש ש'דבר גדול מעשי מרכבה', היינו שאף שיש הסוברים שאינו ת"ת בכ"ז גדול הוא מת"ת משום שעיי"ז זוכה לידע מגדלות הבורא וכו'.

אך דבר זה צ"ע דאיך יתכן שיש דבר גדול מן התורה, והלא משנה שלימה שנינו 'ותלמוד תורה כנגד כולם', וכל חפצין לא ישוו בה שאפילו כל מצוותיה של תורה אינן שוות לדברי תורה כדרשת חז"ל בזה, ואף שרוצה להשיג ע"י הקבלה

למש"כ במקו"א (לקו"ת ויקרא) שהוא בכלל שליש במקרא עיי"ש], וכן מאריך בלשונו הזהב בפ"א ה"ד ש"כל נפש צריכה לתיקונה לעסוק בפרד"ס כפי מה שהיא יכולה להשיג ולידע וכל מי שיכול להשיג ולידע הרבה ונתעצל ולא השיג וידע אלא מעט צריך לבא בגלגול עד שישגי וידע כל מה שאפשר לנשמתו להשיג מידיעת התורה הן בפשטי ההלכה הן ברמזים ודרשות וסודות כי כל מה שנשמתו יכולה להשיג ולידע מידיעת התורה זהו תיקון שלימותה וא"א לה להתתקן ולהשתלם בצרור החיים את ה' במקורה אשר חוצבה משם בלתי ידיעה זו ולכן אמרו חכמים אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו כדי שלא יצטרך לבא בגלגול לעוה"ז".

(ד) ואמנם יש לציין לשון הרמ"א בהל' ת"ת (סי' רמו ס"ד) שאין ללמוד בקביעות רק מקרא ומשנה וגמרא והפוסקים הנמשכים אחריהם אבל לא בלימוד שאר החכמות, והבין הש"ך שם (סק"ו) ^{אצ"ר החכמה} בתחילת דבריו שכוונתו לכלול גם חכמת הקבלה בשאר חכמות שאין ללמד רק באקראי. אכן יש לידע דאף לפי הבנה זו בדברי רמ"א, דאין ללמוד קבלה רק באקראי, בודאי שאין חולק הרמ"א על הגמ' והרמב"ם הנ"ל שהקבלה היא הדבר הגדול שבתורה"ק ובכלל התלמוד כנ"ל, אלא הוי רק דין לגבי קביעות הלימוד בזה וכדברי הרמב"ם שאף שהקבלה בכלל התלמוד אין לקבוע בה הלימוד רק בתנאים של מילוי כריסו וכו', וה"נ להבנה הזאת בהרמ"א הרי יש בקבלה עוד דין שהלימוד בקבלה לא יהא עיקר הקביעות ורק בזה דומה חכמת הקבלה לשאר החכמות חיצוניות ולא במהותה ח"ו שאינה תורה, אכן הש"ך מאריך בזה וכותב שאין לשון הרב הרמ"א מתוקן,

ובהל' יסודי התורה פ"ד הי"ג אחרי שהאריך בארבעה פרקים הראשונים בביאור ענין מעשה מרכבה ומעשה בראשית מסיים וז"ל "ועניני ד' פרקים אלו כו' הם שחכמים הראשונים קוראין אותן פרדס כמו שאמרו ד' נכנסו לפרדס ואעפ"י שגדולי ישראל היו וחכמים גדולים היו לא כולם היה בהם כח לידע ולהשיג כל הדברים על בורייך, ואני אומר שאין ראוי לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כריסו בלחם ובשר, ולחם ובשר זה הוא לידע ביאור האסור והמותר וכיו"ב משאר המצוות, ואעפ"י שדברים אלו דבר קטן קראו אותן חכמים שהרי אמרו חכמים דבר גדול מעשה מרכבה ודבר קטן הוויות דאביי ורבא אעפ"כ ראויין הן להקדימם שהן מיישבין דעתו של אדם תחלה ועוד שהן הטובה הגדולה שהשפיע הקב"ה לישוב העוה"ז כדי לנחול חיי העוה"ה ואפשר שידעם הכל גדול וקטון איש ואשה בעל לב רחב ובעל לב קצר" עכ"ל אדונינו הרמב"ם.

וחזינן מדבריו להדיא שאף שכותב בהל' יסוה"ת כמה טעמים מדוע ראוי למנוע מלטייל בפרדס עד אחרי שמילא כריסו וכו', בכ"ז פוסק להדיא בהל' ת"ת הנ"ל ש"הענינות הנקראים פרדס בכלל התלמוד", וא"כ הם נכללים בחיוב שכתב בהלכה י"א שחייב האדם לשלש את זמן למידתו שליש בתושב"כ ושלש בתושב"ע"פ ושלש בתלמוד. אלא שמפני כמה טעמים שכותב יש להקדים לימוד התלמוד דהויות דאביי ורבא ללימוד הפרדס אף שגם הוא בכלל התלמוד וכו'. (ג) וכן פוסק להלכה בשו"ע הרב הל' ת"ת (פ"ב סוף ה"א) "וחכמת הקבלה תחשב בכלל שליש בתלמוד" וובציונים שם אות ל"ד מציינים שם

ובלבד שלא יהיו ספרי מינים - ע"כ ענין
א' דהרמ"א בנוגע לחכמות חיצוניות.

ואח"כ בא הרמ"א להעתיק דברי
הרמב"ם בענין לימוד מעשה
בראשית ומעשה מרכבה שאין לעסוק
בהם רק אחרי שמילא כריסו בבשר ויין
(אף שגם הם בכלל התלמוד), וצריך לתקן
לשון הרמ"א ולהוסיף בדבריו כמה מילים
שיש עוד לימוד מיוחד דמעשי בראשית
ומעשי המרכבה "וזהו הנקרא בין
החכמים טיול בפרדס ואין לאדם לטייל
בפרדס רק לאחר שמילא כריסו בבשר ויין
וכו'", כ"ז נראה לפרש בדברי הש"ך
והגר"א שכתבו ש"לשון הרמ"א אינו
מתוקן", היינו שאפשר לתקן את לשונו
כנ"ל וק"ל.

ו) אמנם יש לציין בענין ברכת התורה
על תורת הקבלה דבריו
המחודשים של בעל ערוך השולחן (סי' מז
סק"ח) וזה לשונו: ודע שיש להסתפק
בלומד דברי אגדה כמדרש רבה או חכמת
הקבלה אם מחויב לברך ברכת התורה
דהנה בגמ' שם מצינו פלוגתא דרב הונא
אמר דרך למקרא צריך לברך ור' יוחנן
אמר דגם למשנה צריך לברך ופירשו
תר"י משום דהמשנה מפרשת טעמי
המצוות ור"א אמר דגם לגמרא צריך
לברך משום שהתלמוד מפרש עיקרי
הפסוקים (תר"י) והמסקנא דגם למדרש
צריך לברך משום שבמדרש לומד ג"כ
מהפסוקים (כצ"ל) מק"ו ומגז"ש ומהמדות
שהתורה נדרשת בהם (שם) ולפ"ז משמע
שאין החיוב רק בדברים שמפרשים דיני
התורה אבל דברי אגדה או קבלה שאין
עיקרם לדינים והלכות א"צ ברכה, אבל
אם נאמר הטעם משום שהכל ניתנה
למשה מסיני (הגר"ז) או משום דכולהו
תורה מקרי (לבוש) פשיטא שגם אגדה

עיי"ש בארוכה, וכן כתב בביאור הגר"א
שם (סקי"ח) שלשון הרב הרב אינו מתוקן
ומקשה שם על המשמעות מדברי הרמ"א
שכתב "ואין לאדם ללמוד כי אם מקרא
ומשנה וגמרא והפוסקים הנמשכים
אחריהם ובזה יקנה עזה"ז והעזה"ב אבל
לא בלמוד שאר החכמות" ומקשה הגר"א
ע"ז (שם) שאם כוונת הרמ"א לכלול גם
חכמת הקבלה בשאר החכמות א"כ איך
שולל הרמ"א את לימודו בקביעות והלא
"אין לך קבול שכר יותר מזה כמ"ש דבר
קטן הוויות דאביי ורבא דבר גדול מעשה
מרכבה" וכו' עיי"ש.

ה) אך באמת הרמ"א עצמו לא כתב
בכלל שכוונתו לכלול תורת
הקבלה בשאר החכמות, והרמ"א בעצמו
עסק הרבה בתורת הקבלה, ולא רק
באקראי ח"ו, וכמו שנדפס לאחרונה
חיבור שלם של הרמ"א בקבלה. ולפיכך
י"ל שמה שכתבו הש"ך והגר"א ש"לשון
הרב אינו מתוקן", ולא כתבו שחולקים
על דבריו, זהו משום שהבינו שבודאי גם
הרמ"א מודה שתורת הקבלה אינו בכלל
שאר חכמות ח"ו, ומותר ללמדה (להראוי
לה) בקביעות ולא רק באקראי ח"ו, אלא
שצריך רק "לתקן לשון" הרמ"א (ע"ש
היטב בלשון).

וי"ל שהכוונה בזה שיש לחלק את דברי
הרמ"א לשני ענינים, שבתחילת
דבריו מעתיק הרמ"א את דברי הריב"ש
ותלמידי הרשב"א בנוגע ללימוד חכמות
חיצוניות, וע"ז פוסק שאין לאדם ללמוד
כי אם מקרא ומשנה וגמרא, וקבלה בכלל
הגמ' כפסק הרמב"ם הנ"ל, והפוסקים
הנמשכים אחריהם ובזה יקנה העזה"ז
והעזה"ב אבל לא בלמוד שאר חכמות
ומ"מ מותר ללמוד באקראי בשאר חכמות

וקבלה ניתנה למשה מסיני ומקרו תורה אבל מלשון תר"י לא משמע כן וצ"ע לדינא, עכ"ל ערוך השולחן.

וחזינן מדבריו להדיא שאף לדבריו אין שום צד בעולם שאין הקבלה בכלל התורה, אלא כל הצד שיפטר מברה"ת משום שלא מצינו בגמ' חיוב ברה"ת רק בדברים שעיקרם לדינים והלכות, אך לפי שיטות הלבוש והגר"ז שחיוב ברה"ת הוא לכל מה שהוא תורה וניתן מסיני פשיטא ליה שחייב בברה"ת, וא"כ להלכה למעשה לא שבקינן הודאות

דהלבוש והגר"ז מפני ספיקו דערוה"ש וחייבים בברה"ת*.

(ז) ומסקנא דמילתא שדבר פשוט ביותר אצל כלל ישראל שהתורה כוללת פרד"ס ושכולם נכללים במצות ת"ת, ואין שום פוסק בעולם שסובר שקבלה אינה בכלל תורה ח"ו, (ונכתבו כמה ספרים שלמים מגדולי ישראל להכות על קרקוד אלו שנסתפקו בזה ח"ו) וכל גדולי ישראל שבכל הדורות אחר שמילאו כריסם בש"ס ופוסקים כדין, הוסיפו להשלים מצות ידיעת התורה בכל חלקי התורה"ק ולהשיג

א. ויש לומר חידוש והסבר פנימי בדברי הגמ' הנ"ל לגבי ברה"ת ועפ"ז יתפרש ספיקו דערוה"ש הנ"ל באופן פנימי, שהנה ידועים דברי הב"ח בסי' מ"ז בנוגע לחומר ענין ברכת התורה (ואעתיק חלק מלשונו הטהור לרוב חביבותם אצל הרבה גדולי ישראל, וכן אמר לי הגה"צ המקובל ר' חיים אריה ארלנגר זצ"ל שעיקר עבודת ה' היא ללמוד תורה"ק בכוונה המובאת בדברי הב"ח הללו) וז"ל: ואיכא לתמוה טובא למה יצא כזאת מלפניו להענישם בעונש גדול ורם כזה על שלא ברכו בתורה תחלה שהוא לכאור' עבירה קלה ונראה דכוונתו ית' מעולם היתה שנהיה עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמתנו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה וכו' ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת היו המה מרכבה והיכל לשכינתו ית' שהיתה השכינה ממש בקרבם כי היכל ה' המה ובקרבם ממש היתה השכינה קובעת דירתה והארץ כולה היתה מאירה מכבודו ובזה יהיה קישור לפמליא של מעלה עם פמליא של מטה והיה המשכן אחד, אבל עתה שעברו חוק זה שלא עסקו בתורה כי אם לצורך דברים הגשמיים להנאתם לידע הדינים לצורך מו"מ להתגאות להראות חכמתם ולא נתכוונו להתעצם ולהתדבק בקדושת ורוחניות התורה ולהמשיך השכינה למטה בארץ כדי שתעלה נשמתם למדרגה גדולה אחרי מיתתם הנה בזה עשו פירוד שנסתלקה השכינה מן הארץ ועלה לה למעלה והארץ נשארה בגשמותה בלי קדושה וזה היה גורם חורבנה ואבדתה וכו' (עיי"ש שמאריך עוד בלשונו הטהור המעורר הלבבות הנרדמות).

ולפ"ז יש לומר הפירוש במח' האמוראים בגמ' (ברכות יא ע"ב) בנוגע לברה"ת, שסברת כל האמוראים שכמה שנתלבשה האלקות שבתורה"ק ביותר לבושים צריך ביותר לברך ברה"ת כדי לגלות את "פנימיות עצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה" שמלוּבש בתוך דברי התורה, והנה עיין לשון ספר התניא (עמוד קמ"ד) שמביא מדברי האריז"ל בספר הכוונות "שמקרא ומשנה ותלמוד וקבלה כולם באצילות אלא שמקרא מתלבש עד עשיה ומשנה עד היצירה ותלמוד בבריאה" ומובא דברי האריז"ל האלו בכוונת חוק לישראל הידועים.

וכן מובא בספה"ק שפרד"ס התורה"ק הם כנגד ד' העולמות הידועים: פשט – עולם העשיה, ולפירוש בעל התניא הנ"ל הכוונה שנתלבש הקדושה אף בלבוש עולם העשיה, וי"ל שלכן יכול כל אחד ללמוד הפשט אף מי שמדרגת נפשו נמוכה מעולם העשיה, וכן י"ל שלכן קדושת ס"ת שניתנה ליכתב חמורה מאוד משום שנתלבשה הקדושה האלקית ותופשת אף בהקלף ודיו הגשמיים שבעולם העשיה. רמז – עולם היצירה, וי"ל שהמשניות הם בבחי' רמז וכנ"ל מהאריז"ל שהמשניות ביצירה, שכידוע המשניות הם בקיצור ונכתבו רק לזכרון התורה"ק וזה בבחי' רמז ודו"ק. דרוש – עולם הבריאה, וי"ל שתלמוד בבחי' דרוש כנ"ל מהאריז"ל שהתלמוד בבריאה, משום שבתלמוד נתבארו דרשות חז"ל מהפסוקים שהם המקור למשניות שנכתבו בקיצור וברמז ללא

היא עיקר התורה, והיות דאב"י ורבא נחשב דבר קטן כפשוטו לעומת הקבלה (היינו שקבלה דבר גדול באיכות וחשיבות ולא רק בקושי הבנתה כמו שפירשום כמה בעלי הנגלה), וכלשון הרגיל בפי גדולי הקבלה לקרוא לתורת הקבלה "פנימיות התורה" ו"נשמתא דאורייתא" ונגלות התורה נחשבות רק בבחי' לבושי אורייתא, וכמו שהאריך בזה הרבה ובגודל חיוב לימוד הקבלה גם המהרח"ו בהקדמת העץ חיים וכו'.

ומסקנא דמילתא שאין שום פוסק בעולם שעלתה ח"ו על דעתו להסתפק להוציא את פנימיות התורה מכלל התורה (מלבד המשכילים שר"י שאחד מעיקריהם היה לחלוק על תורת הקבלה וכו' כידוע וכבר הזכרנו על קדקדם הטמא כל גדולי ישראל וחיברו כמה ספרים ע"ז כנ"ל).

חלקם בסודות הקבלה כל אחד לפי יכולתו וזמנו. ויש בזה עדויות נאמנות וברורות אף אצל גדולי ליטא בדורות האחרונים, אך אצלם היה זאת בהסתר גדול, ואף על מרן החזו"א זצ"ל שמעתי בעצמי מפי הגה"צ ר' לייב פרידמן זצ"ל המכונה "ר' לייב צדיק" תלמיד הח"ח (בעל מח"ס צדק הצדיק בנוגע לאות צ' שהיה לו בזה דו"ד גדול עם החזו"א כידוע), ואמר לי שיודע בבירור שהחזו"א בסוף ימיו עסק בהסתר בתורת הקבלה ואכמ"ל. וכ"ז הם דברים ברורים לפי פוסקי ההלכה בנגלה, שכולם ס"ל שתורת הקבלה בכלל התורה"ק ויש בה קיום מצות ת"ת.

ח) ואמנם עפ"י דברי הזוה"ק והאריז"ל ושאר גדולי המקובלים שבכל הדורות במקומות רבים אין מספר (כמו שיצאו כבר כמה ספרים שלמים מלוקטים מדבריהם בענין זה) הרי תורת הקבלה

מקור הדרשות. סוד - עולם האצילות, והיינו שהסוד נשאר במקורו בעולם האצי, שהאלקות והרוחניות שם בגילוי, ולא נתלבשו הסודות בלבושי העולמות ב"ע המעלימים קצת על קדושת ורוחניות הדברים.

ולפי כל הנ"ל מתבארים היטב כל הדעות שבגמ' הנ"ל, ואף מובן בפנימיות ספיקו דערוך השולחן הנ"ל, שמ"ד א' בגמ' ס"ל שרק למקרא שנתלבשה קדושתה בכמה לבושים שירדה מעולם לעולם עד העשיה (שהעשיה הוא לבוש עב ביותר), צריך לברך עליה ברה"ת לגלות בה עצמות ורוחניות וקדושת "מקור מוצא התורה" כלשון הכ"ח הנ"ל, ושאר המ"ד בגמ' מוסיפים להצריך לברך ברה"ת אף במשנה מדרש ותלמוד שהם כנגד לבושי עולמות היצירה והבריאה והאצי' הגבוהים יותר מהעשיה ובכ"ז צריך לברך גם עליהם להפשיט הלבושים ולגלות גם בהם שורש קדושתם שהיא עצמות אלקות שנתלבש בתוך התוה"ק, וע"י ברה"ת אנו מגלים שכל התורה היא שמותיו של הקב"ה, וכמו שילפינן חיוב ברה"ת (בדף בא.) מפסוק כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקינו, ועפ"י הנ"ל יש לפרש הדרש שכיון שיש לגלות שכל התוה"ק היא שמותיו של הקב"ה "שם ה' אקרא" לכן צריך לברך ולתת גודל לאלקינו ולברך על לימוד התורה ברה"ת שע"ז יתגלה בתוה"ק שכולה בבחי' שם ה', וביאור הגמ' בברכות בפרטות לפרש טעם של כל מ"ד מצורף למטה, ובזה מובן פנימיות ספיקו דהערוך השולחן שכיון שהקבלה נשארה באצי, ובקבלה מגולה להדיא קדושת ומקור מוצאה, שכל כולה עוסקת ב"חקירת עיון אלקות" (כלשון הרישה והש"ך הנ"ל) יש צד וספק שא"צ לברך עליה ולגלות בה קדושתה.

אך להלכה בודאי כנ"ל לא שבקינן מש"כ הערוה"ש בודאות בשיטת הלבוש והגר"ז דבעינן לברך, ובפרט לפי מש"כ לעיל פסק הברור ברמב"ם ושו"ע הרב דתורת הקבלה בכלל התלמוד, א"כ כשנפסק בהלכה דעל תלמוד בעינן לברך ברה"ת ה"נ נכלל בזה חיוב הברכה על תורת הקבלה.

ואחר כתבי כ"ז עיינתי בספר אבי עזרי
 הצויין בתשובה הנ"ל, וראיתי
 שהלשון שם אינו מוכן כ"כ, שבתחי
 הקדמתו מביא שם מהקדמת הגר"ח
 מוואלז'ין לספרא דצניעותא וכו' ומביא
 שם שגדולת התורה שכוללת סודות
 התורה, ומשמע ברור שהקבלה הוא חלק
 מהתורה, אלא שמצדד שם בענין ות"ת
 כנגד כולם שאולי זה רק בחלק הנגלה
 [וזה י"ל שהוא מעין דברי השו"ע הרב
 הל' ת"ת פ"ד הלכה ב-ג שהעוסק
 בקדשים וטהרות שאין נוהגים עכשיו
 במעשה אין שקולה הת"ת כנגד כולן
 ביחד ורק גדולה משאר כל המצוות
 עיי"ש, אמנם השו"ע הרב בפ"ב ה"ט
 פוסק שלימוד האגדות להתבונן מתוכם
 מוסר השכל לידע את ה' נחשב שמביא
 לידי מעשה (ועדיף מלימוד קדשים
 וטהרות) וכמש"כ שם בהלכה ב'
 שחכמת הקבלה וסודות התורה נכללים
 באגדות שע"י לימודם אתה מכיר את
 הקב"ה ומתדבק בדרכיו עיי"ש], וכן
 מעורר שם האבי עזרי בענין הקדמת
 מילוי כרסו בלחם ויין כדברי הרמב"ם
 הנ"ל, וכן בענין שאין כל אחד ראוי
 לעסוק בחכמת הקבלה וכו"ל, אך בודאי
 לא עלתה גם על דעתו לומר שאין
 הקבלה מכלל ת"ת ח"ו.

ושוב הראוני שהגאון רמ"צ ברגמן
 שליט"א כתב בעצמו בספרו
 שערי אורה (עה"ת עמ' ד') בשם חותנו האבי
 עזרי זצ"ל שחזר בו האבי עזרי והודה לו
 בענוונותו. ומוסיף שם הגאון הנ"ל שאף
 לכתחילה לא היתה כונת האבי עזרי על
 סודות התורה של חז"ל והאריז"ל
 ותלמידיו אלא על מעשי בראשית לפי
 שיטת הרמב"ם וכו':

והאמוראים וכתבי האריז"ל ותלמידיו,
 אלא על מעשה בראשית ומעשה מרכבה
 לפי שיטת הרמב"ם, שזה נקרא להרמב"ם
 פרדס, וע"ז אמרו חכמים ארבעה נכנסו
 לפרדס וע"ז פירש מור"ח שזה לא נכלל
 בתלמוד תורה אלא במצות ידיעת השם.
 אמנם מצאתי בדברי הרמב"ם עצמו בפ"א
 מהל' ת"ת הי"ב שכתב וז"ל: כיצד היה
 בעל אומנות והיה עוסק במלאכתו שלש
 שעות ביום ובתורה תשע, אותן התשע
 קורא בשלש מהן בתורה שבכתב ובשלש
 בתורה שבעל פה ובשלש אחרות מתבונן
 בדעתו להבין דבר מדבר, ודברי קבלה
 בכלל תורה שבכתב הן ופירושן בכלל
 תורה שבעל פה, והענינים הנקראים פרדס
 בכלל הגמרא הן, עכ"ל. הרי שהרמב"ם
 עצמו כתב על פרדס לפי שיטתו שזהו
 בכלל הגמרא בתלמוד תורה. והראתי זה
 למור"ר חמי הגאון שליט"א ובענותנותו
 הודה לי. עכ"ל הגרמ"צ ברגמן בספרו
 שערי אורה.

ויתכן איפוא כי כל התשובה הנ"ל
 הנדפסת, היתה רק לענין השאלה
 שבאה לידו בנוגע לאלו הלומדים קבלה
 שאינם שומרים תו"מ רח"ל או משום
 קרוב רחוקים וכו'.

נזכה להרבות פאר וכבוד פנימיות
 התוה"ק ביתר שאת, ולרומם
 כבוד שמים לאקמא שכינתא מעפרא
 למהר ולהביא הגאולה השלימה ברחמים
 בסגולת לימוד הקדוש והנורא הזה
 שבזכותה ניגאל בגאולת עולמים ברחמים
 גמורים בב"א.

